

HASTANEDE ÇALIŞAN EBE VE HEMŞİRELERİN ÇOCUKLARININ BAKIMI HAKKINDAKİ ENDİŞELERİ VE DURUMLUK SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Ulviye YILMAZ*

Sermin TİMUR*

Emel EGE*

Kabul Tarihi: 15.10.2004

ÖZET

Bu araştırma, ebe ve hemşirelerin çocuklarının bakımına yönelik endişeleri ve buna bağlı kaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Malatya Devlet Hastanesinde çalışan ebe ve hemşireler üzerinde tanımlayıcı olarak yapılan araştırmada örneklem 136 kişiden oluşmuştur.

Ebe ve hemşirelerin durumluk kaygı düzeyleri $X=41.9\pm 8.3$ ve sürekli kaygı puan düzeyleri $X=43.6\pm 6.4$ bulunmuş ve aradaki ilişki önemli derecede anlamlı bulunmuştur ($r=0.44$ $p=0.000$). Çocuklarının risk altında olduğunu düşünen annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, ($X=43.1\pm 7.9$) risk altında olmadığını düşünenlerden ($X=37.6\pm 8.4$) daha yüksek bulunmuştur ($p<0.001$). Veriler soru formu ve durumluk sürekli kaygı envanteri kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde; yüzdellik, ortalama (X), t -testi, ANOVA, Kruskal Wallis, Mann-Whitney U ve Pearson Korelasyon testleri kullanılmıştır. Bu çalışma ebe ve hemşirelerin çocuklarının bakımına yönelik anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcük: Durumluk-Süreklilik Kaygı, ebe, hemşire, çocuk bakımı

ABSTRACT

Investigation of Worries and State-Trait Anxiety on Children's Care of Midwives and Nurses Working at Hospital

The aim of this study was to investigate the worries of midwives and nurses about their children care and their state – trait anxiety level. This descriptive study was conducted among 136 nurses and midwives working in the state hospital in Malatya.

Average score of state anxiety level (41.9 ± 8.3) and trait level (43.6 ± 6.4) were found and the relationship between these two were found to be significant ($r=0.44$ $p=0.000$). The state anxiety and trait level of mothers thinking that their children were under risk were higher than those of the mothers who think on the contrary ($p<0.001$). Statistical tests included the unpaired t -test, one way ANOVA, Kruskal Wallis, and Mann-Whitney U. Pearson correlation coefficient was calculated for state anxiety level and trait level.

This study demonstrated that the anxiety level of nurses and midwives were quite high regarding their children's care.

Keywords: State-Trait Anxiety, midwife, nursing, child care

GİRİŞ VE AMAÇ

21. yüzyılda kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki konumu büyük ölçüde değişmiştir. Kadınlar çalışma hayatına atılıp, önemli görevler üstlenmiş ve ekonomik güç kazanmışlardır (Aytaç 2001, Yeşilyaprak 2003). Devlet istatistik

Enstitüsünün verilerine göre Türkiye'de çalışan kadın sayısı 5 milyon 52 bin ve bunların %57'si tarım sektöründe geri kalan bölümü hizmet sektöründe çalışmaktadır. Hizmet sektöründe çalışanlar ise daha çok eğitim ve sağlık alanında çalışmaktadır (...2000).

*İnönü Üniversitesi Malatya Sağlık Yüksekokulu Öğretim Görevlisi (e-mail:ulviye@inonu.edu.tr)

Kadınların iş yaşamında yer almaları; bireysel ve toplumsal açıdan olumlu ve olumsuz durumları beraberinde getirmiştir. Çalışma yaşamı kadının ekonomik bağımsızlığını ve toplumsal statüsünü destekleyerek yaşam tatminini artırırken doğum ve çocuk bakımı gibi işlerden dolayı izin almaları ve bu rollerine ilişkin sorumlulukları, iş yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen eş ve annelik rolü ile çalışan kadın rolü arasındaki çatışma kadının iş ve evdeki performansını etkilemektedir (Aytaç 2001, Braddy 1989, Gönen ve ark. 2004, Kalan 1998). Özellikle çalışan kadının evli ve çocuk sahibi olduğu hallerde bu durum daha da zorlaşmaktadır. Bu zorlukların başında; annelerin işte olduğu saatlerde çocuğun bakımı, işinden yorgun ve gergin gelen annenin çocuğuna yeterince zaman ayıramaması ve onunla sağlıklı bir iletişim kuramaması gelmektedir (Gökalp 2004, Özgüven 2001, Yavuzer 1998).

Bu durum bütün çalışan kadınları etkilediği gibi sağlık sektöründe çalışan kadınları da etkilemektedir. Çünkü sağlık sektöründe çalışan kadınların çalışma koşullarından kaynaklanan zorluklar ve gece çalışma zorunluluğu bu sorunun boyutunu arttırmaktadır. Yapılan bir araştırmada kadın sağlık çalışanın daha fazla strese maruz kaldığı, evlilik ve çocuk bakımı gibi nedenlerden dolayı “birincil duygusal bozukluk” ortaya çıktığı belirlenmiştir (<http://www.aile.gov.tr> 2000). Özellikle kadın sağlık çalışanları, hastalara bakım verip eve gittikten sonra ev ve çocukları ile ilgili bakımları üstlenmekte ve böylece kendilerine özel zamanları kalmamaktadır. Bu durum da kadında stres ve kaygı duygularının yaşanmasına neden olmaktadır (Gönen ve ark. 2004, <http://www.aile.gov.tr>). Ortaylı ve arkadaşlarının (1999) yaptığı bir çalışmada kadın doktorlar ve hemşireler arasında doğum öncesi ve

sonrası izin kullanma oranının az olduğu, doğum gününe kadar çalışan ve gece nöbetlerine kalanların fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni sorulduğunda ise; katılımcıların “yöneticim izin vermedi” veya “işim çalışmamı gerektiriyordu” gibi cevaplar verdikleri belirtilmiştir.

Hasta bakımı ve tedavi gibi sorumlulukları üstlenen hemşire ve ebeler, doğal olarak stres faktörlerinin fazla olduğu iş ortamında çalışmaktadırlar. Bu stres faktörleri özellikle çocuk sahibi olan hemşire ve ebeleri daha fazla etkilemektedir (Mardin 2000). Bu noktada anneye bu konuda sosyal destek verebilecek kişilerin (eş, aile bireyleri vs.) devreye girmesi, çalışan annenin yükünün azaltılması açısından oldukça önemlidir.

Bu nedenle araştırma, hemşire ve ebelerin çocuklarının bakımına yönelik endişeleri ve buna bağlı kaygı düzeylerinin belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Devlet Hastanesinde çalışan hemşire ve ebelerin çocukları ile ilgili düşünceleri ve buna bağlı kaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırma evrenini Malatya Devlet Hastanesinde çalışan ve çocuğu olan 175 hemşire ve ebe oluşturmuştur. Evrenin tamamı çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma için devlet hastanesinin seçilmesinin nedeni, ulaşım kolaylığı ebe ve hemşire sayısının fazla olması ve gece çalışma koşullarının bulunmasıdır. Ebe ve hemşirelerin 21 tanesi izinli, raporlu ya da geçici görevli olarak başka kurumlarda olduğu için, 18 tanesi araştırmaya katılmayı kabul etmedikleri için örneklem dışında bırakılmış ve toplam 136 kişiye ulaşılmıştır. Ayrıca 18 yaş ve üzerinde çocuğu olan kişiler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmada veriler hemşire ve ebelerin demografik özellikleri, çocuk sayısı, çocuklarının bakımı, bakımda

karşılaşılabilecek riskler ve bunlara karşı alınan önlemleri içeren 17 sorudan oluşan anket formu ve Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen durumluk sürekli kaygı envanteri kullanılarak toplanmıştır.

Durumluk sürekli kaygı envanteri Likert tipinde olup “Hiç katılmıyorum” ile “Tamamiyle katılıyorum” arasında değişen dört derecelik bir değerlendirme ölçeğidir. Envanterin Türkiye’deki geçerlilik ve güvenilirliği N.Öner tarafından 1977 yılında yapılmıştır. Durumluk Sürekli Kaygı envanterinde iki tür ifade vardır. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirir. Durumluk Kaygı Envanterinde tersine dönmüş ifadeler 1,2,5,8,10,11,15,16,19 ve 20. maddelerdir. Sürekli Kaygı Envanterindeki tersine dönmüş ifadeler ise 21,26,27,30,33,36 ve 39 uncu maddelerinden oluşmuştur. Doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin ayrı ayrı toplam ağırlıkları bulunduğundan sonra doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlık puanından ters ifadelerin toplam ağırlık puanı çıkarılır. Bu sayıya önceden saptanmış ve değişmeyen bir değer eklenir. Bu değer Durumluk Kaygı Envanteri için 50, Sürekli Kaygı Envanteri için 35’dir. En son elde edilen

değer bireyin kaygı puanıdır (Özgüven 1998). Her iki ölçekten elde edilen toplam puanın alt sınırı 20 üst sınırı ise 80’dir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan ise düşük kaygı seviyesini belirtir. Anket formu Mayıs 2004’de ve 08.00-16.00 saatleri arasında araştırmacı tarafından kişiler bilgilendirilerek ve onayı alınarak uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu, Malatya İl Sağlık Müdürlüğünden gerekli izin alındıktan sonra uygulanmıştır. Soru formunun anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla 10 hemşireye ön uygulama yapılmış ve bu kişiler örneklem dışında bırakılmıştır.

Araştırma verileri bilgisayarda SPSS 10.0 paket programında değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının analizinde yüzde dağılımı, bağımlı değişken ile bağımsız iki grup değişken arasındaki farkın önem testi için unpaired sample t test ve göze düşen denek sayısı 30’ un altında olan değişkenler için Mann-Whitney U testi, 3 ve üzeri gruplarda one way ANOVA ve göze düşen denek sayısı 30’ un altında olan değişkenlerde Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Durumluk kaygı envanteri ile sürekli kaygı envanteri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla pearson Korelasyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Ebe ve Hemşirelerin Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Envanterinden Aldıkları Puanların Dağılımı

Ölçekler	Alınabilecek alt ve üst değer	Çalışmada işaretlenen alt ve üst değer	X ± SS	r
Durumluk Kaygı	20-80	22-62	41.9±8.3	r =0.440
Sürekli Kaygı	20-80	25-60	43.6±6.4	P=0.000

Tablo 1’de ebe ve hemşirelerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı envanterinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Ebe ve hemşireler durumluk kaygı envanterinden 41.9±8.3, sürekli kaygı

envanterinden 43.6±6.4 puan almışlardır. Durumluk kaygı envanteri ile sürekli kaygı envanteri arasında pozitif yönde ileri derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=0.44, p=0.000).

Tablo 2. Ebe ve Hemşirelerin Sosyo-Demografik Bulguları Ve Bunların Durumluk Sürekli Kaygı Puanlarına Göre Dağılımı (N=136)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%	Durumluk Kaygı	Sürekli Kaygı
Yaş			X ± SS	X ± SS
20-29	30	22.1	39.9±7.3	41.8±7.3
30-39	61	44.8	41.8±8.5	44.5±5.8
40-49	45	33.1	43.3±8.5	43.4±6.4
Anlamlılık Derecesi			F:1.528 p: 0.221	F:1.844 p: 0.162
Eğitim Düzeyi				
Sağlık Meslek Lisesi	27	19.8	45.1±10.8	43.3±7.0
Ön Lisans	95	69.9	41.4±7.2	43.7±6.1
Lisans	14	10.3	39.6±8.6	43.0±7.7
Anlamlılık Derecesi			KW:3.056 p:0.217	KW:0.050 p:0.97
Eşinin Eğitimi				
Lise	47	34.6	43.4±7.3	44.8±5.2
Üniversite	89	65.4	41.2±8.7	42.9±6.9
Anlamlılık Derecesi			t:1.528 p:0.129	t:1.638 p:0.104
Eşinin Mesleği				
İşçi	8	5.9	42.4±4.7	41.9±4.2
Memur	101	74.3	41.8±8.7	43.5±6.9
Serbest Meslek	27	19.8	42.3±7.5	44.4±4.6
Anlamlılık Derecesi			KW:0.092 p:0.955	KW:1.661 p:0.436
Ekonomik Durum				
*İyi	48	35.3	39.4±8.6	42.4±7.1
Orta	81	59.6	43.4±7.7	44.2±5.7
Kötü	7	5.1	41.9±9.4	44.4±8.9
Anlamlılık Derecesi			KW:10.651 p:0.005	KW:1.164 p: 0.559
Medeni Durumu				
Evli	128	94.1	42.1±8.5	43.6±6.5
Dul ve Eşinden ayrı	8	5.9	38.8±3.3	43.1±4.6
Anlamlılık Derecesi			U:371.00 p:0.192	U:465.500 p:0.667
Toplam	136	100.0		

*Anlamlılığı yaratan grup (Bonferroni test)

Tablo 2’de Ebe ve hemşirelerin sosyo-demografik bulguları ve bunların durumluk sürekli kaygı puanlarına göre dağılımı verilmiştir. Tabloda hemşire ve ebelerin %44.8’inin 30-39 yaşında olduğu %69.9’unun ön lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Ayrıca tabloda eşlerin eğitim düzeyinin %65.4 gibi bir oranla üniversite mezunu olduğu, ebe ve hemşirelerin ekonomik durumlarının %59.6’ile orta düzeyde ve %94.1’inin

evli olduğu saptanmıştır. Tablo 2 incelendiğinde; Durumluk kaygı puanı ile yaş, eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi, eşin mesleği, medeni durum arasında bir ilişki saptanmazken, ekonomik durum (KW:10.651 p=0.005) arasında ilişki saptanmıştır. Ekonomik durumu iyi olan gurubun durumluk kaygı puanının orta ve kötü olan gruba göre daha iyi olduğu ve farklılığı ekonomik durumu iyi olan gruptan

kaynaklandığı görülmüştür. Sürekli kaygı puanı değerlendirildiğinde, yaş, eğitim durumu, eşin eğitim durumu, eşin

mesleği, ekonomik durum ve medeni durum arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Tablo 3. Ebe ve Hemşirelerin Çocuklarına İlişkin Bulgular ve Bunların Durumluk Sürekli Kaygı Puanlarına Göre Dağılımı (N=136)

Çocuklara İlişkin Bulgular	Sayı	%	Durumluk Kaygı X ± SS	Sürekli Kaygı X ± SS
Çocukların Sayısı				
1 çocuk	50	36.8	37.1±5.7*	42.9±6.2
2 çocuk	67	49.3	40.9±7.6	44.6±5.5
3 çocuk	19	14.0	40.6±5.2	44.2±4.6
Anlamlılık Derecesi			F=4.899 p=0.009	F=3.048 p=0.051
***Çocukların Yaşları				
0-3	39	28.7	38.8±5.1	43.0±5.5
4-6	53	39.0	38.6±3.9	43.4±6.0
7-9	55	40.4	39.5±8.1	44.2±5.4
10-12	50	36.8	41.2±7.9	43.9±6.6
12↑	44	32.4	39.3±7.5	44.9±5.5
Anlamlılık Derecesi			F=0.511 p=0.728	F=0.388 p=0.817
Çocukların Bakıldığı Yer				
Kreş	9	6.6	38.2±3.8	45.4±5.1
Kendi Evi	88	64.7	39.8±6.8	43.1±6.0
Kendi evi ve kreş	17	12.5	40.4±6.5	46.5±5.4
Bakıcının Evi	9	3.7	45.8±10.3	46.4±2.2
Akrabalarının Evi	8	5.9	38.0±6.7	44.3±3.1
Okul	5	5.9	33.5±4.9*	43.6±5.4
Anlamlılık Derecesi			KW=12.388 p=0.030	KW=8.674 p=0.123
Bakım Veren Kişi				
Akrabaları	44	32.4	42.6±8.0	43.6±6.0
Bakıcı	20	14.7	44.6±7.7	44.9±6.7
Kreş Görevlisi	17	12.5	40.7±9.5	43.8±5.6
Eşi	30	22.1	39.9±7.5	43.3±7.7
Kendi Bakımını Yapanlar	25	18.4	41.8±9.1	42.8±6.0
Anlamlılık Derecesi			KW=0.297 p=0.297	KW=1.414 p=0.842

* Farklılığı yaratan grup

** Bonferroni ileri analizi yapılmıştır.

*** Sorulara birden fazla yanıt verildiği için n farklıdır.

Tablo 3’de Ebe ve hemşirelerin çocuklarına ilişkin bulgular ve bunların durumluk sürekli kaygı puanlarına göre dağılımı verilmiştir. Tablo’da ebe ve hemşirelerin %49.3’ünün 2 çocuklu, çocukların %40.4’ünün de 7-9 yaş

grubunda olduğu, %64.7’sinin çocuğuna evde bakıldığı ve %32.4’ünün de çocuğuna bir akrabasının baktığı tespit edilmiştir. Durumluk kaygı puanı ile çocukların sayısı (F=4.899, p=0.009) ve çocukların bakıldığı yer arasında

(KW=12.388, p=0.030) bir ilişki saptanırken, çocuk yaşı ve bakım veren kişi arasında ilişki saptanmamıştır. 1 çocuğu olan kadınlarda durumluk kaygı puanının diğer gruplara göre daha düşük olduğu ve farklılığı yarattığı, çocukları okulda olanların durumluk kaygı

puanlarının daha düşük olduğu ve farklılığı yaratan grup olduğu saptanmıştır. Sürekli kaygı puanları ile çocuk sayısı, çocukların yaşı, çocukların bakıldığı yer ve bakım veren kişi arasında bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 4. Ebe ve Hemşirelerin Çocuklarının Riskle Karşılaşma Durumuna Göre Durumluluk ve Sürekli Kaygı Puanlarının Dağılımı

Riskle karşılaşma Durumu	Sayı	%	Durumluluk Kaygı X ± SS	Sürekli Kaygı X ± SS
Evet	106	77.9	43.1±7.9	44.3±5.9
Hayır	30	22.1	37.6±8.4	40.9±7.3
Anlamlılık Derecesi			t:3.330 p: 0.001	t:2.661 p:0.009

Tablo 4’de Ebe ve hemşirelerin çocuklarının riskle karşılaşma durumuna göre durumluluk ve sürekli kaygı puanlarının dağılımı görülmektedir. Çocuklarının riskle karşılaşacağını düşünen ebe ve hemşirelerin durumluluk ve sürekli kaygı puanları, riskle karşılaşmayacağını düşünenlerin

durumluluk sürekli kaygı puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Riskle karşılaşma durumu ile durumluluk kaygı (t=3.330, p=0.001), sürekli kaygı (t=2.661, p=0.009) arasındaki ilişki ileri derecede anlamlı bulunmuştur.

Tablo 5. Ebe ve Hemşirelerin Çocuklarının Bakımına İlişkin Endişe Duyduğu Konuların Dağılımı

Endişe Yaşadığı Konular	Sayı	%
Kaza Geçirmesi	71	52.2
Yetersiz Beslenmesi	54	39.7
Ders Çalışmada Yetersizlik	34	25.0
Fiziksel veya Sözel Şiddete Uğraması	31	22.8
Yetersiz Sevgi Görme	25	18.4
Hijyen Eksikliği	26	19.1
Deprem, yangın gibi afetler	23	16.0

* Ebe ve Hemşirelerin birden fazla yanıtları vardır

Tablo 5’de ebe ve hemşirelerin çocukların bakımına ilişkin endişe duyduğu konuların dağılımı verilmiştir. Ebe ve hemşirelerin %52’si çocuklarının bakım gördüğü yerde kaza geçirme, %39.7’si yetersiz beslenme, %25’i ders

çalışmada yetersizlik endişesi, %22.8’i fiziksel yada sözel şiddete uğrama, %18.4’ü yetersiz sevgi görme, %19.1’i hijyen eksikliği ve %16’sı deprem, yangın gibi afetler konusunda endişe yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6 . Ebe ve Hemşirelerin Çocuklarına İlişkin Endişe Duyduğu Konulara Göre Önlem Alanlar ve Almayanların Dağılımı

*Endişe Yaşadıkları Konular	Önlem Alanlar		Önlem Almayanlar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kazalar	54	76.1	17	23.9	71	100.0
Beslenme	37	68.5	17	31.5	54	100.0
Ders Çalışma	26	76.5	8	23.5	34	100.0
Fiziksel veya sözel şiddet	21	67.7	10	32.3	31	100.0
Hijyen	20	76.9	6	23.1	26	100.0
Yetersiz Sevgi Görme	12	48.0	13	52.0	25	100.0

* Ebe ve Hemşirelerin birden fazla yanıtları vardır.

Ebe ve hemşirelerin çocuklarına ilişkin endişe duyduğu konulara göre önlem alıp almama durumu tablo 6'da görülmektedir. Ebe ve hemşirelerin %76.1'inin kazalara karşı, %68.5'inin

yetersiz beslenmeye karşı önlem aldığı saptanmıştır. Önlem alınmayan endişeler arasında ise birinci sırada %52 ile çocukların yetersiz sevgi görmesi olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Ebe ve Hemşirelerin Çocuklarının Bakımına İlişkin Endişe Duyduğu Konulara Göre Aldığı Önlemlerin Dağılımı (N=136)

Alınan Önlemler	Sayı	%
Kazalara Yönelik (n:54)		
Koruyucu Önlem Alanlar	15	27.8
Çocuğa Öğüt Verme	33	61.0
Bakım Veren Kişiyeye Eğitim	6	11.2
Beslenme Yönelik (n:37)		
Yemekleri Önceden Hazırlama	21	56.7
Bakım verene Eğitim Verme	16	43.3
Şiddete Maruz Kalma (n:21)		
Bakıcıya Eğitim verme	18	85.8
Takip Etme	3	14.2
Sevgi Görmeme (n:12)		
Akşamları Daha Fazla Zaman Ayırma	3	25.0
Bakıcıya Eğitim	9	75.0
Hijyen Eksikliği (n:20)		
Çocuğun Hijyenini Kontrol Ediyor	5	25.0
Çocuğa Öğüt Verme	9	45.0
Bakıcıya Eğitim	6	30.0
Ders Çalışmada Yetersizlik (n:26)		
Ebeveynin İş Saati Dışında Yardımı	12	46.2
Çocuğa Öğüt	14	53.8

Tablo 7'de Ebe ve hemşirelerin çocuklarının bakımına ilişkin endişe

duyduğu konularda aldığı önlemler görülmektedir. Ebe ve hemşirelerin

%61'inin kaza riskine karşı çocuğa öğüt verdiği, %56.7'sinin beslenme eksikliği riskine karşı yemekleri önceden hazırlama önlemini aldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda ebe ve hemşireler çocuklarının şiddet görme ve sevgi görememe riskine karşı daha çok bakıcıya eğitim verdiklerini belirtmişlerdir. Tabloda ebe ve hemşirelerin çocuklarının hijyen eksikliği ve yeterli ders çalışmama riskine karşı ise çocuğa eğitim vermeyi tercih ettikleri görülmektedir.

TARTIŞMA

Çalışmadaki ebe ve hemşirelerin durumluk kaygı puan ortalamaları 41.9 ± 8.3 , sürekli kaygı puan ortalaması 43.6 ± 6.4 olarak belirlenmiştir (Tablo1). Ocaktan ve arkadaşlarının (2002) sağlık çalışanları üzerinde yaptığı çalışmada bu çalışma ile benzer olarak durumluk kaygı puanı ortalamaları 40.5 ± 4.8 , sürekli kaygı ortalamaları ise 44.8 ± 5.9 olarak bulunmuştur. Durumluluk kaygı ile sürekli kaygı envanteri arasında $r=0.440$, $p=0.000$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin yaş, eğitim düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, eşinin mesleği ve medeni durum ile durumluk sürekli kaygı puanı arasında ilişki anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Aynı zamanda ebe ve hemşirelerin ekonomik durumu ile sürekli kaygı puanı arasında ilişki bulunmamışken ($p>0.05$), durumluk kaygı puanı arasında ilişki bulunmuştur ($p<0.05$, tablo 2). Ocaktan ve arkadaşlarının çalışmasında (2002) da yaş, eğitim, ekonomik durum ile durumluk ve sürekli kaygı puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuç çalışma bulgusunu desteklemektedir. Ailelerin ekonomik gelir düzeyinin iyi olması temel gereksinimlere yönelik ihtiyaçların karşılanmasını kolaylaştırmakta ve kaygıyı azaltmaktadır. Ekonomik durumunu iyi olarak ifade eden kadınlarda hem

durumluluk kaygı hem de sürekli kaygı puanının diğer gruplara göre düşük olması bu görüşü desteklemektedir.

Tablo 3'e bakıldığında ebe ve hemşirelerin çocuklarına ait verilerle durumluk ve sürekli kaygı puanları arasındaki ilişki incelenmiş, 2 ve üzeri çocuk sahibi olanların durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanlarının 1 çocuğu olanlara göre daha yüksek olduğu ve durumluk kaygı ile çocuk sayısı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır. Ocaktan ve arkadaşlarının (2002) sağlık personelleri üzerinde yaptığı çalışmada da çocuk sayısı ile sürekli kaygı puanı yükselmiş ancak fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ailedeki çocuk sayısının artmasına paralel olarak kişi başına düşen gelir azalmakta ve yaşam kalitesi bu durumdan etkilenmektedir. 1 çocuğa sahip ailelerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanının diğer gruplara göre düşük olması bu durumu açıklamaktadır.

Çalışan kadının çocuğuna bakım verecek uygun kişiyi bulması önemli problemlerden biridir. (Aktaş 1994, Letvak 2001). Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin %64.7'si çocuklarına kendi evlerinde baktırmakta, çocukların %32.4'üne de akrabaları bakım vermektedir (Tablo 3). Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması 1998 sonuçlarında çalışan annelerin 5 yaş altındaki çocuklarının bakımı ile %36 oranında akrabalarının ilgilendiği saptanmış olup çalışma bu sonuçla uyum göstermektedir (... 2000).

Çalışmada durumluk ve sürekli kaygı puanları ile çocuklara bakım veren kişiler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$, Tablo3). Bu noktada durumluk ve sürekli kaygı puanının yüksek olması bakım veren kişi kim olursa olsun, annelerin çocuklarıyla ilgili endişelerinin azalmadığını göstermektedir.

Ebe ve hemşirelerin çocuklarının nerede bakıldığı ile durumluk kaygı puanı arasındaki ilişki

istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$, Tablo 3). Çocuğu okulda olan annelerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanlarının diğer gruplara göre düşük olduğu görülmektedir. Bu durum çocuğu okulda olan annelerin daha az endişe duyduklarını düşündürmektedir.

Çalışmada ebe ve hemşirelerin %77.9'u çocuklarının bakım gördüğü yerde riskle karşılaşabileceğini belirtmiştir. Riskle karşılaşabileceğini düşünenlerin durumluk sürekli kaygı puanları, riskle karşılaşmayacağını düşünenlere göre yüksek bulunmuş ve riskle karşılaşma durumu ile durumluluk kaygı ve sürekli kaygı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.001$, Tablo 4). Ayrıca bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da çocukların ev ortamı dışında bakım görmesinin anne ve çocukların kaygı düzeyini arttırdığı belirtilmektedir (Wolff 2001).

Bu çalışmada annelerin %52'sinin çocuklarının kaza geçirmesi konusunda endişe duydukları, %76'sının ise kazalara karşı önlem aldığı belirlenmiştir (Tablo 5,6). Çocuk yaş grupları içinde 0-6 yaş grubu ev kazalarıyla en sık karşılaşan gruptur (Kılıç 1993). Bu durumda annenin veya çocuğa bakan kişilerin alacağı tedbirler kazaların önlenmesi açısından önem kazanmaktadır. Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin %61'i kazalara karşı çocuğa öğüt verdiklerini %27.8'i de koruyucu önlem aldıklarını belirtmektedir (Tablo 7). Bu durum ebe ve hemşirelerin bir sağlık meslek mensubu olmalarına rağmen kazaları önlemeye yönelik yeterli tedbir almadığını göstermesi açısından çarpıcıdır. Erdoğan ve Savaşer' in (1992) çalışmasında da annelerin %58.2'sinin kazaları önlemeye yönelik yetersiz tedbir aldığı saptanmıştır. Bu bulgular çalışma ile paralellik göstermektedir.

Ebe ve hemşirelerin %39'unun çocuklarının bakım gördüğü yerde yetersiz beslenmesine ilişkin endişe

yaşadığı saptanmış olup, %68.5'i bu soruna yönelik önlem almıştır. Ebe ve hemşirelerin %56.7'si çocuğun yiyeceklerini önceden hazırlayarak, %43'ü de bakım verene eğitim verme yoluyla önlem aldığını belirtmiştir (Tablo 5,6,7). Kişioğlu ve arkadaşlarının ebeler üzerinde yaptığı bir çalışmada, ebelerin %90'nına yakınının çocukların beslenmesi konusunda bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu belirtmektedir. Kişioğlunun çalışması çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Çalışmada beslenmeye yönelik girişimlerin yeterli saptanması bu kişilerin sağlık personeli olmasıyla ilişkili olabilir.

Ebe ve hemşirelerin %22.8'i çocuklarının fiziksel ya da sözel şiddete uğrayabilecekleri konusunda endişe yaşadığı, %67.7'sinin de bu endişeye yönelik önlem aldığı saptanmıştır. Ebe ve hemşirelerin %85.5'i bakıcıya eğitim vererek, %14.2'si de çocuğu kontrol ederek önlem aldıklarını ifade etmiştir (Tablo 5,6,7).

Çocuklar fiziksel olarak özellikle kendilerinden büyük olanlara karşı kendini koruyabilecek güce sahip değildir. Çocukların bakım veren kişiler tarafından şiddete maruz kalma riskinin de olduğu unutulmamalıdır (Tezel 2002). Bu nedenle ebeveynler evde güvenlik tedbirlerini artırma, çocuğun davranışlarında ve kişilik özelliklerinde meydana gelebilecek ani değişiklikleri fark edebilmeli, çocuğun şiddete uğradığına yönelik sözel ifadelerini dikkate almalı ve kontrol etmelidir. Çocuklarını çok iyi tanıyan ebeveynler çocuklarına yönelik şiddet bulgularını gözleyebilir ve gerekli önlemleri alabilirler.

Ebe ve hemşirelerin %19.1'inin hijyen eksikliğine yönelik endişe yaşadıkları %76.9'ununda buna yönelik önlem aldığı saptanmıştır. Bu amaçla kadınların %45'i çocuklarına öğüt verme, %30'uda bakıcıya eğitim verme yoluyla önlem almaktadır (Tablo 5,6,7).

Bakıcıya eğitim verme uygun bir davranış olmakla birlikte çocuğa öğüt vermeden ziyade rol modeli olarak eğitim vermenin daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Ebe ve hemşirelerin %18.4'ü çocuğunun yetersiz sevgi görmesi konusunda endişelendiğini, %48'ide buna yönelik önlem aldığını ifade etmiştir. Annelerin %75'i bakıcıya eğitim verme yoluyla, %25'i de iş çıkışı çocuğuyla daha fazla vakit geçirerek önlem aldığını belirtmiştir (Tablo 5,6,7). Çocukla iletişimin önemi konusunda bakım veren kişiye eğitim verilmesi doğru bir davranış olmakla birlikte, ebeveynlerin iş çıkışı çocuğa özel zaman ayırmaları ve bu zamanı kaliteli bir şekilde geçirmeleri çocuk ruh sağlığını olumlu yönde etkileyecektir (Aktaş 1994).

Ebe ve hemşirelerin %25'i çocuklarının yetersiz ders çalışmasından endişe ettiğini ve %75'i de bu konuda önlem aldığını belirtmiştir. Önlem alanların %53.8'i çocuğa öğüt verdiklerini, %46.2'si de iş saati dışında çocukların ödevlerine yardım ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 5,6,7).

Ebeveynlerin çocuğun ödevine yardım etmek yerine derslerini kontrol ederek, ihtiyacı olan konularda çocuğu desteklemeleri daha doğru bir davranıştır. Aksi takdirde öğüt verme çocuğu bıktırarak, tamamen ders çalışmaktan uzaklaşmasına neden olabilir. Dolayısıyla çocuğu yetiştirirken sorumluluk duygusunun verilmesi de bu problemin daha az yaşanmasını sağlayabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda ebe ve hemşirelerin durumluk kaygı puan ortalamaları 41.9 ± 8.3 , sürekli kaygı puan ortalaması 43.6 ± 6.4 olarak belirlenmiş olup orta düzeyde kaygı yaşadığı söylenebilir.

Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin yaş, eğitim düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, eşinin mesleği ve medeni durum ile durumluk sürekli kaygı puanı arasında ilişki anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Aynı zamanda ebe ve hemşirelerin ekonomik durumu ile sürekli kaygı puanı arasında ilişki bulunmamışken ($p>0.05$), durumluk kaygı puanı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Çalışmada durumluk ve sürekli kaygı puanları ile çocukların yaşları ve bakım veren kişi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Ancak ebe ve hemşirelerin çocuk sayısı ve çocuklarının bakıldığı yerle durumluk kaygı puanı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Çocuklarının bakımı gördüğü yerde riskle karşılaşacağını düşünen ebe ve hemşirelerin durumluk sürekli kaygı puanları, riskle karşılaşmayacağını düşünenlere göre ileri derecede anlamlı çıkmıştır ($p<0.001$). Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin çocuklarının bakım gördüğü yerde kaza geçirme, yetersiz beslenme, şiddet görme, ders çalışmada yetersizlik gibi konularda endişe yaşadıkları saptanmıştır. Bu konulara yönelik alınan önlemler ise daha çok çocuğa öğüt verme, bakıcıya eğitim verme gibi davranışlardır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

*Ebeveynlerin bakıcı seçimi konusunda dikkatli olmaları ve bakımla ilgili beklentilerini bakıcı ile açık şekilde konuşmaları,

*Çocukların karşılaşabilecekleri risk faktörlerine yönelik gerekli önlemlerin alınması,

*Çalışan annelere yönelik, çocuk bakımını aksatmayacak çalışma programlarının yapılması ve yasal güvence altına alınması,

*Çalışan annelerin kaygılarına yönelik farklı çalışma alanlarında daha geniş gruplar üzerinde çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Aktaş Y (1994) Çalışan anne ve çocuğu. Yaşadıkça Eğitim 36:7-11.

Aytaç S (2001) Çift Kariyerli Eşler ve Çalışma Yaşamındaki Yeri. 1.Baskı, Ezgi Kitap Evi Yayınları, Bursa.

Braddy PK (1989) Evaluation of child care alternatives as an employee benefit. The Health Care Supervisor 7(2):33-41.

Erdoğan S, Savaşer S (1992) Annelerin çocuklarının sağlığını korumaya yönelik yaklaşımları. 1. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Hemşireliği Sempozyumu. İstanbul.

Gökalp P O (2004) Stres, Anksiyete ve Kadın, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2. Nevroz Birimi

Hablemitoğlu Ş, Gönen E, Özmete E (2004) Akademisyen Kadınlar. 1. Basım, Emre Matbaacılık, İstanbul.

[\(2004\)](http://www.aile.gov.tr) Çalışan kadınların Çocuk Bakımı ve Eğitimi Problemi

Kalan İ (1998) Kadın ve Adalet. 1. Baskı, Yaylacık Matbaası, İstanbul

Kılıç M (1993) Çocukluk kazalarına epidemiyolojik yaklaşım. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 9(1):55-63.

Kişioğlu A N, Çakmak A Z, Öztürk M ve ark (2001) Isparta'da sağlık ocaklarında çalışan ebelerin bebek beslenmesine ilişkin bilgi düzeyleri. 1. Ulusal Ana-Çocuk Sağlığı Sempozyumu. Ankara.

Letvak S (2001) Nurses as working women. AORN Journal 73 (3):675-682.

Mardin B N (2000) Sağlık Sektöründe Kadın T.C Başbakanlık KSSGM yayını

Ocaktan M E, Keklik A, Çöl M (2002) Abidinpaşa sağlık grup başkanlığına bağlı sağlık ocaklarında çalışan sağlık personelinin spielberger durumluk ve sürekli kaygı düzeyi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 55(1):21-29.

Ortaylı N (1999) Kadın sağlık çalışanları. Sted Dergisi 8 (3):83-84.

Özgüven İ.E (1998) Psikolojik Testler. 2.Baskı, Pdrem Yayınları, Ankara.

Özgüve İ.E (2001) Ailede İletişim ve Yaşam. Pdrem Yayınları, Anlara.

..... (2000) Sağlık Sektöründe Kadın. T.C. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Cem Web Ofset, Ankara.

Tezel A (2002) Çocuğa yönelik şiddet. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi.5(1):93-100.

..... (2000) Türkiye'de Çocuk ve Kadınların Durumu. UNICEF Yayını.

Yavuzer H (1998) Çocuk Psikolojisi. 16.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yeşilyaprak B (2003) Çalışan Anne ve Çocuk. 1. Baskı, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Wolff S (2001) Problem Çocuklar. Çeviri Editörü: Ayhan Oral, Seçkin Kara. 4. Baskı, Say Yayınları İstanbul.